
سیاستها و برنامه‌های توسعه کشاورزی شوستر پس از انقلاب اسلامی

عبدویس پورمند

۱ - مقدمه:

بخش کشاورزی ایران همواره با دو مسئله اساسی روبه‌رو است:

اول: تشخیص و تعیین اهم مسائل بنیادی کشاورزی ایران (اتخاذ سیاستهای مشخص و برنامه جامع دراز مدت)

دوم: تشویق و ترغیب مردم به افزایش تولید کشاورزی (استفاده مطلوب از امکانات و منابع کشور)

حصول به نتیجه در زمینه دو مسئله پیشگفته مستلزم اقدامات زیر است:

الف - تهیه برنامه جامع توسعه کشاورزی به منظور شناخت ظرفیت، ارائه

سیاستها و تعیین راه‌حلهای مناسب.

ب - سازماندهی نظام مناسب تولید.

پ - بهبود شرایط سرمایه‌گذاری و تأمین زیربنای لازم.

ت - ارتقای مناسب درآمد بخش کشاورزی - روستایی.

ث - رفع کمبود نیروی متخصص و کارشناس و عرضه مناسب خدمات مهندسی کشاورزی.

ج - تشویق و ترغیب مردم به افزایش تولید کشاورزی از طریق تأمین موجبات سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، استفاده از دانش مهندسی کشاورزی، تدارک و توزیع ابزار و نهاده‌ها و عرضه خدمات هماهنگ.

مواردی که به شرح فوق اشاره شد کم و بیش در استان خوزستان و بالاخص در حوزه شهرستان شوشتر به انجام رسیده یا در حال انجام است که مهمترین آن را باید مطالعه طرح جامع کشاورزی دانست که در سالهای پس از انقلاب جامه عمل پوشیده است.

مطالعات طرح جامع توسعه کشاورزی اجمالاً عبارت است از دستیابی به ظرفیتها و رشد و توسعه موزون بخش کشاورزی و تعیین راه‌حلهایی که چنین رشد و توسعه‌ای را امکانپذیر سازد همان‌طور که اشاره شد چنین مطالعاتی از چند سال قبل و برای اولین بار در حوزه میانی کارون یا منطقه شوشتر و مسجد سلیمان و متعاقب آن در سطح استان خوزستان شروع شد و به انجام رسید و اقداماتی در پی داشت که تحت عنوان تحلیل سیاستها، طرحها و برنامه‌های توسعه کشاورزی شوشتر پس از انقلاب اسلامی موضوع این مقاله است.

۲ - مطالعات طرحهای جامع توسعه کشاورزی و دستاوردهای آن برای منطقه شوشتر

مطالعات طرح جامع توسعه کشاورزی حوزه میانی کارون (منطقه شوشتر و مسجد سلیمان) طی سالهای ۱۳۶۴ - ۱۳۶۵ وسیله گروه مهندسين مشاور انجام شد و گزارشهای آن ارائه گردید.

هدفی را که این مطالعات در نظر داشت تأمین موجبات استفاده حداکثر از ظرفیتهای طبیعی و بالقوه آب و خاک منطقه شوشتر و مسجدسلیمان در جهت افزایش تولیدات کشاورزی، ارزش افزوده بیشتر از منابع تولید و رونق اقتصادی و ارتقاء سطح زندگی جامعه ساکن منطقه بود. متعاقب آن مطالعات مشابهی از طریق چند گروه مشاور در سطح استان طی سالهای ۱۳۶۷ - ۱۳۷۱ انجام شد و بالاخره مجموعه این گزارشها تحت عنوان مطالعات سستز کشاورزی خوزستان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و سیمای موجود و امکانات توسعه کشاورزی استان و مناطق آن و از جمله شوشتر توجیه و ترسیم شد.

به طور کلی نتایج مطالعات طرحهای جامع کشاورزی که در گزارشها بخشها و زیربخشها به تفصیل ارائه شده است ضمن اینکه از وضع موجود شناخت لازم به دست می دهد و تنگناها و مشکلات را روشن می سازد، ظرفیتهای و امکانات توسعه و رشد کشاورزی منطقه مورد مطالعه را نیز نشان می دهد به زبان دیگر اگر در منطقه شوشتر محدودیتهای و تنگناهایی در بخش کشاورزی دیده می شود، امکانات و برنامه های ارائه شده عمدتاً در جهت رفع و تقلیل محدودیتهای و ارائه پروژه ها و برنامه هایی است که بتوان به ظرفیتهای بالقوه توسعه کشاورزی در منطقه شوشتر دست یافت با توجه به اشاره ای که شد و برنامه هایی که در سالهای پس از انقلاب برای این منطقه تدوین شده و بعضاً اجرا شده است دورنمای روشنی از نظر توسعه کشاورزی شهرستان شوشتر به دست می دهد که به نمونه هایی از آن اشاره می شود.

۳ - طرحها و برنامه های مشخص تدوین شده یا در دست اجرا

۳ - ۱ احداث شبکه های مدرن آبیاری در عقیلی و گوندو تکمیل شبکه های منطقه کارون

قبل از ساختمان سد گتوند و احداث و تکمیل شبکه های آبیاری، منطقه عقیلی از دو نهر بسیار

قدیمی عقیلی و شاهی منشعب از رودخانه کارون و حفر چاههای نیمه عمیق برای آبیاری مزارع خود استفاده می کرده است این سیستم بخشی از اراضی منطقه مذکور را به طور نامنظم آبیاری می کرده لیکن منطقه گتوند به طور کلی دیمزار بوده است.

احداث و تکمیل شبکه آبیاری مناطق مذکور وسیله سازمان آب و برق خوزستان موجبات آبیاری منظم حدود ۱۱۰۰۰ هکتار از اراضی عقیلی و گتوند را فراهم کرده است. تأمین و تنظیم آب در دو منطقه مذکور شرایط کشاورزی و اقتصادی آن را در حد قابل توجهی بهبود بخشیده است.

طرح عظیم کشت و صنعت نیشکر کارون و شبکه آبیاری آن که از سد گتوند آبیاری می شود و برنامه های اجرایی آن از سال ۱۳۵۳ شروع شده بود در سالهای پس از انقلاب تکمیل و به ظرفیت نهایی رسید، منطقه اجرای طرح مذکور، اراضی دیمچه شوشتر است که قبل از آن تنها امکان کشت زراعت دیم کم بازده را داشته است.

آثار اقتصادی و اجتماعی سد و تأسیسات آبیاری پیشگفته و تکمیل و راه اندازی آن تا مرحله بهره برداری بسیار زیاد و با اهمیت بوده است. در این مناطق تنها بیش از ۴۰۰۰۰ هکتار زیر پوشش طرحهای منظم آبیاری قرار گرفته و متناسب تولید محصولات کشاورزی است که تا قبل از احداث تأسیسات مذکور فاقد رونق کشاورزی و اقتصادی بوده است.

تهیه طرحهای نهایی احداث شبکه های آبیاری کارون بزرگ که مناطق شعیبیه و میان آب شوشتر از مهمترین نواحی آن است از اقدامات مهم دیگری است که از طریق مشاورین سازمان آب و برق خوزستان در دست انجام است.

بدیهی است اجرای این طرحها نیز نقش عمده ای در بهبود سیمای کشاورزی و اقتصادی شهرستان شوشتر خواهد داشت.

۳-۲ اجرای طرح کشت و صنعت نیشکر دانیال در شعبیه

بررسی و توجیه طرح توسعه کشت نیشکر در اراضی شعبیه اولین بار در طرح جامع کشاورزی حوزه میانی کارون (شوشتر و مسجد سلیمان) انجام شد و پس از آن نیز صندوق مطالعاتی توسعه کشت نیشکر در استان خوزستان به اجرای این طرح اولویت داد. مطالعات تفصیلی و تهیه نقشه‌های اجرای طرح پیشگفته طی سالهای ۱۳۶۸ - ۱۳۷۰ انجام و خدمات اجرایی آن از دو سال قبل شروع شده و در حال پیشرفت است سیمای طرح پیشگفته و آثار اجرایی آن را می‌توان به شرح زیر اشاره کرد:

- تأسیسات آبیگری از دو رودخانه دزو شطیط و توزیع آب

- شبکه‌های آبیاری و زهکشی و تأسیسات مربوط در سطح ۱۲۰۰۰ هکتار

- ایجاد مزارع نیشکر در سطح ۱۰۰۰۰۰ هکتار به منظور برداشت سالانه

۱۰۰۰۰۰۰ تن نی در هر سال

- تولید سالانه ۱۰۰۰۰۰۰ تن شکر

- تولید سالانه ۱۰۰۰۰۰۰ تن خوراک دام

- تأمین مواد اولیه برای تولید کاغذ، پروتئین دامی و نئوپان

- تولید علفه سبز تا حد ۲۰ الی ۲۵ درصد تولید نی

- کارخانجات صنعتی و تأسیسات رفاهی

- اشتغال ۳۴۰۰ نفر در رده‌های مدیریت تا کارگر ساده

اجرا و بهره‌برداری از طرح پیشگفته شرایط اقتصادی و اجتماعی منطقه شعبیه و

شهرستان شوشتر را بهبود خواهد بخشید و طبیعی است که ترکیب، بافت و ساختار جمعیت

همچنین رفتارها و گرایشهای مختلف جملگی از حوزه کارکردهای سنتی و مناسبات اقتصادی حاکم بر آن دگرگون می شوند.

برآورد سرمایه گذاری طرح به قیمت‌های سال ۱۳۷۰ معادل ۱۲۸ میلیارد ریال و ۹۰ میلیون دلار می باشد بهره برداری طرح از سال ۱۳۷۵ پیش بینی شده است.

طرح با توجه به هزینه‌های سرمایه‌ای و جاری سودآور می باشد که در گزارشات مربوط به تفصیل بحث و محاسبه شده است از نظر آشنایی با پتانسیل تولیدی نیشکر تولیدات طرح در هر هکتار کشت در جدول (۱) نشان داده شده است.

۳-۳ پروژه احداث باغات شعیبه

با توجه به نتایج مطالعات جامع توسعه کشاورزی منطقه، در الگوی کشت آبی شهرستان شوشتر برای احداث باغات مرکبات و توسعه باغداری جایگاه ویژه‌ای در نظر گرفته شده است که از جمله احداث ۸۰۰۰ هکتار باغ به صورت پروژه‌ای متمرکز در شمال دشت شعیبه پیش بینی شده است.

دشت شعیبه از دو قسمت تشکیل شده حدود ۴۹۰۰۰ هکتار بخش میانی و جنوبی شعیبه است که اراضی نسبتاً هموار آن می تواند به صورت ثقلی آبیاری شود این اراضی به تولیدات استراتژیک تخصیص داده شده است قسمت شمالی دشت با مساحت حدود ۱۶۰۰۰ هکتار با شیب ملایم حالت تپه ماهور دارد در استفاده از این اراضی باید از روشهای آبیاری تحت فشار استفاده کرد ۸۰۰۰ هکتار اراضی انتخابی برای باغات شعیبه قسمتی از این اراضی است.

جدول ۱: برآورد میزان تولید محصولات اصلی و فرعی نیشکر

در کشت و صنعت نیشکر دانیال

ردیف	فرآورده‌های حاصله	مقدار در یک هکتار (تن)
۱	نیشکر	۱۰۰
۲	شکر	۱۰
۳	سرشاخه و برگ	۲۵/۵
۴	باگاس	۳۳/۳
۵	ملاس	۳/۸
۶	گل صافی	۴/۰
۷	کاغذ	۴/۷
۸	نثویان	۱۱/۱
۹	خوراک دام	۱۰
۱۰	پروتئین دامی	۰/۶۶ - ۰/۸
۱۱	فورفورال	۰/۰۲۴

در بررسی پروژه احداث باغات شعیبیه شرایط اقلیمی، منابع خاک، آبیاری و کیفیت آب، جریان باد و ارقام مناسب مرکبات برای این منطقه مورد بررسی قرار گرفته همچنین اعتبارات مورد نیاز، تولید و درآمد محصولات کلاً بر پایه قیمت‌های ثابت محاسبه شده است. سرمایه‌گذاری و اجرای برنامه‌ها با مدیریت واحد به انتخاب بخش خصوصی و بهره‌برداری کلاً از طریق این بخش انجام می‌شود که مکانیزم‌های مربوط مورد بررسی قرار گرفته است.

هزینه‌های سرمایه‌گذاری برای هر هکتار باغ با توجه به روشهای آبیاری و مجموعه هزینه خدمات لازم تا مرحله شروع بهره‌برداری (اولین سال برداشت محصول) به طور متوسط حدود

۴۸۰۰۰۰۰ ریال در نظر گرفته شده است.

نتیجه گیری

منطقه شعیبیه در شهرستان شوشتر شرایط مناسبی برای توسعه باغداری دارد که با رعایت اصول فنی و مسائل آب و خاک می توان مورد استفاده و بهره برداری قرار داد. این منطقه از نظر اقلیم و مجموعه عوامل جوی که در متن پروژه اشاره شده است نشان دهنده شرایط مساعد آب و هوایی برای باغداری و تولید بعضی از انواع میوه است جداول ۲ و ۳. کیفیت خاک در اراضی تپه ماهورهای شمال شعیبیه با رعایت موازین فنی و مراقبت های لازم با توجه به بررسیها و نمونه های برداشت شده قابل توصیه برای احداث باغات میوه است. کیفیت آب دو رودخانه کارون و دز در منطقه که از طریق نمونه برداری و مطالعه آمار آبشناسی درازمدت مورد بررسی قرار گرفته است محدودیت عمده ای از نظر ایجاد باغات مرکبات و سایر باغات نشان نمی دهد. تحقیقات مربوط به مرکبات و انواع دیگر باغات میوه که از ۳۵ سال پیش در صفی آباد شروع شده پشوانه دیگری برای انتخاب نوع میوه و تنظیم برنامه های توسعه باغداری منطقه بوده است.

در برنامه ریزی توسعه کشاورزی این منطقه اراضی کم عارضه و قابل آبیاری ثقلی عموماً به محصولات اساسی اختصاص داده شده است و برای توسعه باغات سعی شده از اراضی که تسطیح و بهره برداری از آنها برای تولیدات زراعی غیر اقتصادی و غیر قابل توصیه است استفاده شود. این امر خود از عوامل مثبت توسعه باغات شعیبیه است.

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

میانگین حداکثر و حداقل درجه حرارت بعضی مناطق مرکبات خیز ایران

ارقام: درجه سانتیگراد | جدول شماره (۲)

شماره منطقه (شمیبه)	شوشتر		صفا آباد		دزفول		اهواز		بابلسر		رامسر		شیراز		بم		بندر عباس		مناطق ماهها	
	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل		
۱	۴۷	۵۰	۴۷	۴۷/۸	۳۴	۳۱/۹	۳۷	۳۷	۳۲	۳۱/۹	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷	۳۲	۳۲	۳۷	۳۷	۴۱/۶	اردیبهشت
۲	۵۰	۴۹	۵۰/۵	۵۱	۳۲/۶	۳۱/۵	۵۱	۵۱	۳۲/۶	۳۱/۵	۴۰/۶	۴۰/۶	۴۰/۶	۴۰/۶	۲۴/۶	۲۴/۶	۴۰/۶	۴۰/۶	۴۸/۳	خرداد
۳	۵۲	۵۱	۵۴	۵۴	۳۲/۶	۳۳	۵۴	۵۴	۳۲/۶	۳۳	۴۱/۶	۴۱/۶	۴۱/۶	۴۱/۶	۲۵/۶	۲۵/۶	۴۱/۶	۴۱/۶	۴۵/۵	تیر
۴	۵۱	۴۹/۵	۵۰	۵۰/۳	۳۶/۷	۳۶	۵۰/۳	۵۰/۳	۳۶/۷	۳۶	۴۰/۶	۴۰/۶	۴۰/۶	۴۰/۶	۲۲/۶	۲۲/۶	۴۰/۶	۴۰/۶	۴۲/۲	مرداد
۵	۵۰	۴۶/۵	۵۰	۳۲/۸	۳۳/۴	۳۳/۴	۳۲/۸	۳۲/۸	۳۳/۴	۳۳/۴	۳۳/۴	۳۳/۴	۳۸/۵	۳۸/۵	۴۱/۲	۴۱/۲	۳۸/۵	۳۹/۴	۳۹/۴	شهریور
۶	۴	۰/۵	۳/۵	۰	۲	۰	۰	۰	۲	۰	۱	۷/۵	۱/۵	۱/۵	۱/۵	۱/۵	۱۳/۳	۱۳/۳	۱۳/۳	مهر
۷	۴	۰	۰/۵	۰	۰/۵	۰	۰	۰	۰/۵	۰	۲/۴	۱۱	۶	۶	۶	۶	۷/۲	۷/۲	۷/۲	آبان
۸	۶	۰/۵	۰/۵	۰	۰/۲	۰	۰	۰	۰/۲	۰	۱۰/۳	۱۰/۳	۸	۸	۸	۸	۳/۳	۳/۳	۳/۳	آذر
۹	۴	۰	۰/۲	۰	۰/۲	۰	۰	۰	۰/۲	۰	۳/۵	۸/۴	۲/۲	۲/۲	۲/۲	۲/۲	۸/۸	۸/۸	۸/۸	دی
۱۰	۰/۵	۰	۲	۰	۲/۶	۰	۰	۰	۲/۶	۰	۱/۵	۴/۴	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۱۰/۵	۱۰/۵	۱۰/۵	بهمن
																				اسفند

(۱) رگرسیون ۱۷ تا ۸ سال

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

میانگین حداکثر و حداقل مطلق درجه حرارت مناطق مرکبات خیز جهان و ایران (شمال خوزستان) - سانتیگراد^{۱)}

جدول شماره (۳)

شوشتر	سوئلا (ایتالیا)		بالمو (ایتالیا)		سانتاآنا		اریزونا (یوتا)		کالیفرنیا (انیدیس)		تگزاس (پروئزویل)		اریزونا (نیکیس)		فلوریدا (اورلاندو)		مناطق
	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	
۴۷	۳۸/۸	۳۴/۹	۳۹/۳	۲۶/۱	۲۹/۴	۲۶/۱	۲۹/۴	۳۷/۷	۲۰/۵	۲۹/۴	۳۷/۷	۲۰/۵	۳۷/۷	۳۷/۷	۳۷/۷	۳۷/۷	اردبیل
۵۰	۴۵	۳۹/۴	۴۲/۴	۲۸/۸	۴۹/۴	۲۸/۸	۴۹/۴	۳۸/۳	۴۵/۵	۴۹/۴	۳۸/۳	۴۵/۵	۴۵/۵	۳۶/۶	۳۶/۶	۳۶/۶	خرمد
۵۲	۴۵/۵	۴۰/۵	۵۱/۵	۲۸/۳	۵۱/۶	۲۸/۳	۵۱/۶	۳۸/۸	۴۵/۵	۵۱/۶	۳۸/۸	۴۵/۵	۴۵/۵	۳۷/۷	۳۷/۷	۳۷/۷	تبر
۵۱	۳۷/۲	۴۵	۴۰/۵	۲۷/۱	۴۹/۴	۲۷/۱	۴۹/۴	۳۸/۸	۴۵	۴۹/۴	۳۸/۸	۴۵	۴۵	۳۷/۲	۳۷/۲	۳۷/۲	مروداد
۵۰	۳۸/۸	۴۱/۱	۴۳/۷	۲۶/۱	۵۰	۲۶/۱	۵۰	۴۰	۴۷/۷	۵۰	۴۰	۴۷/۷	۴۷/۷	۳۵/۵	۳۵/۵	۳۵/۵	شهرپور
۴	۰	۵	-۴/۴	-۴/۴	-۵	-۴/۴	-۵	۱/۱	۳/۸	-۵	۱/۱	۳/۸	۳/۸	۳/۸	۳/۸	۳/۸	آبان
-۴	-۲/۷	۲/۷	-۵/۵	-۵/۵	-۸/۳	-۵/۵	-۸/۳	-۲/۸	-۱/۱	-۲/۸	-۲/۸	-۱/۱	-۶/۷	-۶/۷	-۶/۷	-۶/۷	آذر
-۶	-۲/۷	۱/۶	-۵/۵	-۵/۵	-۱۰/۵	-۵/۵	-۱۰/۵	-۷/۲	-۷/۲	-۷/۲	-۷/۲	-۷/۲	-۱/۷	-۱/۷	-۱/۷	-۱/۷	دی
-۴	-۱/۶	۰	-۳/۹	-۲/۸	-۶/۷	-۲/۸	-۶/۷	-۵/۵	-۳/۳	-۶/۷	-۳/۳	-۳/۳	۱/۶	۱/۶	۱/۶	۱/۶	بهمن
۰/۵	۰	-۰/۶	۲/۲	-۰	-۲/۸	-۲/۸	-۲/۸	۰	-۱/۷	-۲/۸	-۱/۷	-۱/۷	-۰/۶	-۰/۶	-۰/۶	-۰/۶	اسفند

(۱) سالهای رکوردگیری ۲۵ تا ۶۴ سال

برآورد تولید، تولید ناخالص و درآمد باغداری شیپیه

(۱۳۷۳ - ۱۳۹۰)^(۱)

ارقام: تن
درآمد: میلیون ریال

جدول شماره (۴)

تجمع			انگور			مرکبات			سال		
درآمد	درآمد ناخالص	تولید	درآمد	درآمد ناخالص	تولید	درآمد (۲)	درآمد ناخالص	تولید			
۲۱۱/۶	۱۰۵۲/۶	۵۲۷۰	۷/۸	۱۱۲/۶	۷۰	۸/۸	۴۰	۲۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰۰	۱۳۷۸
۱۷۴۵	۶۶۸۶	۳۳۵۰۰	۳۴	۱۱۲۶	۷۰۰	۱۵۱	۵۶۰	۲۸۰۰	۶۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۳۸۳
۵۷۷۱	۱۷۹۸۶/۴	۹۰۰۳۰	۵۶	۱۷۶/۴	۹۸۰	۲۷۲	۸۰۰	۳۰۰۰	۵۴۴۳	۱۷۰۱۰	۱۳۸۸
۱۳۴۶۵	۳۷۲۲۲	۱۸۶۴۰۰	۹۳	۲۵۲	۱۴۰۰	۷۷۲	۱۹۸۰	۹۹۰۰	۱۲۶۰۰	۳۵۰۰۰	۱۳۹۰

(۱) محاسبات بر مبنای قیمت‌های سال ۱۳۷۰ (قیمت‌های دریافتی تولیدکننده او هزینه‌های سرمایای نا شروع بهره‌برداری (۲) بازگشت سرمایه ۲۵ ساله محاسبه شده است.

از نظر میزان تولید و جنبه‌های اقتصادی، پروژه باغات شعیبه دارای توجیه کافی است
جدول (۴).

۳-۴ پروژه مطالعاتی احیاء و توسعه باغات زیتون

بنابر بررسیهای کارشناسی در مطالعات طرحهای جامع توسعه کشاورزی، ویژه گیهای اقلیمی و آب و هوایی خوزستان دارای زمینه‌های نسبتاً مساعدی برای کشت زیتون است. نظرات کارشناسی در بررسیهای میدانی چنین بوده است که در ارتفاعات استان که میزان باران سالانه بیش از ۵۰۰ میلیمتر است در صورت مناسب شرایط ادا فیزیکی احتمال عملکرد مناسب در کشت زیتون دیم فراهم است.

کشت زیتون در نواحی جلگه‌ای استان نیز امکانپذیر است منتهمی مستلزم آبیاری است با توجه به نظرات مذکور پیشنهاد و پیش‌بینی شده است تحت عنوان مطالعات احیاء و توسعه باغات زیتون یک پروژه تحقیقاتی به مرحله اجرا گذارده شود.

هدف پروژه:

تحقیق و بررسی در زمینه امکان کشت درخت زیتون و دستیابی به عملکردهای مناسب و اقتصادی در نواحی کوهپایه‌ای و پر باران به صورت دیم و جلگه به صورت آبی و ارائه نتایج آن به منظور اتخاذ تصمیم در مورد وارد کردن درخت زیتون در الگوی باغات منطقه.

برای این منظور اراضی شمال شعیبه از نواحی انتخاب شده برای تحقیقات کشت زیتون آبی است اراضی انتخابی در مجاورت اراضی انتخاب شده برای توسعه ۸۰۰۰ هکتار باغات شعیبه است.

چارچوب پروژه مذکور را تهیه طرح احداث باغ زیتون و قطعات آزمایشی، تهیه و تدارک

وسائل و تجهیزات، تهیه نهال مناسب، ایجاد تأسیسات، غرس نهال و شروع خدمات تحقیقاتی تشکیل می‌دهد. پیش‌بینی شده است مدیریت پروژه پیشگفته به‌عهده مرکز تحقیقات صفی‌آباد باشد. اشاعه کشت زیتون در خوزستان و از جمله در شهرستان شوشتر در حدی که نتایج تحقیقات و منابع آب اجازه دهد در زمینه افزایش تولیدات کشاورزی درآمد و ارزش افزوده بخش کشاورزی و ایجاد اشتغال مستقیم و اشتغال به‌فعالتهای جانبی و از جمله صنایع وابسته از مواردی است که انجام پروژه تحقیقاتی و پیشنهادی را توجیه و تأیید می‌کند.

۳-۵ پروژه احیاء و بهبود کشت غلات دیم

در سالهای اخیر استان خوزستان سطح ۱۰٪ گندم آبی ۹/۶٪ جو آبی ۷/۳٪ گندم دیم و ۱۰/۸٪ جو دیم کشور را زیر کشت داشته است لذا کشت غلات و از جمله غلات دیم در خوزستان از اهمیت خاصی برخوردار است این امر بخصوص از دو نظر یکی استفاده از نواحی مساعد برای کشت دیم و دیگر دستیابی به عملکردهای بیشتر واجد اهمیت است، پروژه احیاء و بهبود کشت دیم غلات به‌همین اعتبار مورد توجه قرار گرفته است.

دیمزارهای شهرستان شوشتر را دیمزارهای نیمه مستعد و کم استعداد تشکیل می‌دهد در دیمزارهای کم استعداد بارندگی سالانه کمتر از ۳۰۰ میلی‌متر است در حالی که میانگین سالانه دما ۲۵ درجه سانتیگراد و میزان متوسط تبخیر بیش از ۳۰۰۰ میلی‌متر است به‌طور نمونه بخشی از منطقه خران - گرگر.

دیمزارهای نیمه مستعد دارای بارندگی ۳۰۰ تا ۴۵۰ میلی‌متر، دمای متوسط ۲۵ درجه و تبخیر حدود ۳۰۰۰ میلی‌متر است. نواحی غرب، شمال غرب و شمال شوشتر چون مناطق گنوند، عقیلی، کارون شمال خران گرگر جزء نواحی نیمه مستعد کشت دیم است.

شهرستان شوشتر فاقد مناطق مستعد و خیلی مستعد برای کشت دیم است مع‌الوصف

برای شناخت محدودیتهای این کشت و استفاده صحیح از امکانات پروژه احیاء و بهبود نواحی شهرستان شوشتر را نیز زیرپوشش دارد.

ابعاد پروژه پیشگفته را موارد زیر تشکیل می دهد:

- سازماندهی دیمزارها با حذف نواحی غیرمساعد و برنامه ریزی در

استفاده بهینه از منابع برای کشت دیم

- تخصیص مناطق مساعد از نظر اقلیمی و توپوگرافی و خاک برای زراعت

دیم

- استفاده از تناوب مناسب غلات، حبوبات، علوفه، آیش

- بررسی و تحقیق در جهت انتخاب بذر مناسب گندم و جو

۳-۶ طرح و پروژه احداث مجتمع دامداری در شمال غرب شوشتر

منطقه شوشتر و نواحی شرقی و شمالی آن شرایط مساعدی برای دامداری دارد لیکن جمعیت دامی بخصوص دام عشایری در مواقع قشلاق تناسبی با منابع غذایی و بالاخص مراتع ندارد و موجب عدم تعادل فاحش دام و غذای آن شده است. ادامه چنین روندی مراتع طبیعی را بیش از پیش تخریب خواهد کرد و طبیعی است که دام و محصولات دامی نیز سیر نزولی خواهد پیمود، ایجاد مجتمع دامداری و صنایع وابسته و سیاستهای مربوط می تواند به ایجاد تعادل لازم کمک کند.

اهداف ایجاد مجتمع دامداری:

حداکثر استفاده مطلوب از امکانات منطقه شمال خوزستان در رشد و توسعه دامداری به منظور دستیابی به تولیدات و فرآورده های دامی چون، شیر و گوشت و تأمین اشتغال و درآمد بیشتر

برای دامداران و روستاییان از طریق:

- افزایش بهره‌وری از ظرفیتهای موجود واحد دام
- ایجاد ظرفیتهای تولیدی جدید
- استقرار صنایع محصولات دامی و لبنی در منطقه

سیاستها:

حفظ تعادل دام و منابع غذایی بالاخص مراتع طبیعی.

- استفاده از مکانیزم قیمتها در حسن اجرای برنامه‌های حذف دام مازاد و مالاً حفظ تعادل جمعیت دامی منطقه
- استفاده کامل از تولیدات اصلی و فرعی نیشکر و صنایع وابسته بخصوص تولیدات کارخانجات غذایی دام در رشد دامداری
- ایجاد و استقرار واحدهای صنعتی دامداری و صنایع وابسته
- طرح و پروژه مجتمع صنعتی دامداری مجموعه فعالیتها و خدمات زیر را به عهده خواهد داشت:
  - ایجاد مراکز خرید در گذرگاههای عبور و مراکز تجمع دام
  - حذف دام مازاد از گله و خرید آن، با رعایت مکانیزم‌های تشویقی برای دامدار (نمودار ۱)
  - پروار دام در دو مرکز بزرگ و متوسط پرواربندی با اتکاء به کارخانجات غذای دام کارون و شعبیه و سایر منابع غذایی منطقه
  - کشتار دام و استفاده از تولیدات مربوط، پروسس، درجه‌بندی و بسته‌بندی محصولات تولیدی

پیش‌بینی نتایج:

حذف دام مازاد بر نیاز واقعی گله‌ها:

- به‌گزینی و سلکسیون طبیعی و مستمر
- حفظ تعادل دام و منابع طبیعی
- محدود کردن و تحرک و تردد غیر لازم قسمتی از جمعیت دامی در منطقه
- تقلیل وابستگی دام به مراتع طبیعی و بهبود و احیاء این منابع
- جلوگیری از ضایعات دام و تولیدات دامی
- متوسط وزن لاشه انواع دام که در سال ۱۳۷۰ بین ۱۳ تا ۱۲ کیلو بوده به ۲۰ تا ۱۷ کیلو افزایش خواهد یافت.
- سرمایه دامی منطقه ۸۰٪ دام قابل کشتار ۸۶٪ تولید گوشت قرمز ۲۰۷ درصد و ارزش سایر فرآورده‌های ۱۸۲٪ افزوده خواهد شد.

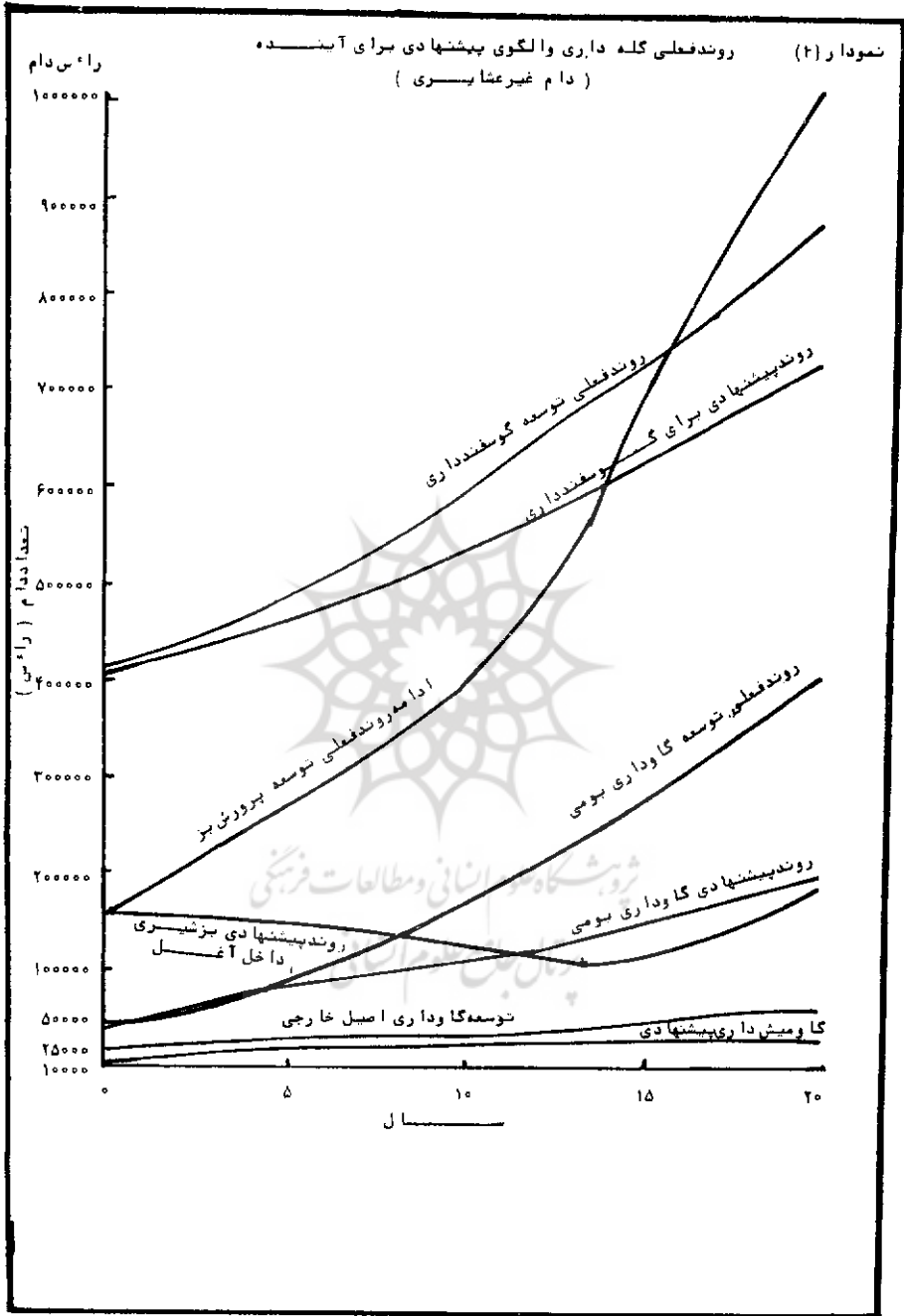
۳- ۲ پروژه استفاده بهینه از ظرفیت تولیدی گاو میش

در استان خوزستان و بالاخص در شهرستان شوشتر با داشتن آبهای سطحی فراوان نگهداری گاو میش معمول و مرسوم بوده است گاو میش از نظر تولید، ظرفیتهای قابل ملاحظه‌ای دارد در مطالعاتی که خاص منطقه شوشتر انجام شده نشان می‌دهد متوسط شیردهی روزانه یک رأس گاو میش دوشا ۷/۴۹ لیتر در روز است در حالیکه گاوهای بومی روزانه بیش از ۴/۸۳ لیتر شیر نمی‌دهد از نظر وزن نیز در ۶ ماهگی ۱۹۶ کیلو و در ۲۴ ماهگی به ۴۸۶ کیلو می‌رسد که نسبت به گاو بومی افزایش وزن و طبعاً تولید گوشت بسیار بیشتری دارد.

اهداف سیاستها و نتایج اجرای این پروژه را می‌توان به شرح زیر اشاره کرد:

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۰

اهداف:

- بهبود پتانسیل تولیدی گاو میش در تولید فرآورده های لبنی و گوشتی از طریق:
- شناخت و تعیین مشخصات نژادی گاو میش
- به گزینی و سلکسیون در ۲۰۰ گله گاو میش منطقه
- تکمیل مرکز اصلاح نژاد گاو میش ملاتانی

نتایج قابل دستیابی:

- به گزینی و سلکسیون طبیعی و تدریجی و اصلاح نژاد گاو میش.
- بهبود و افزایش قابل توجه تولید واحد دام و گاو میش داری در منطقه.

۳- ۸ پروژه احیاء نژاد بز نجدی

بز نجدی بومی خوزستان است دوره شیردهی این دام در سال ۷ ماه است و به طور متوسط سالیانه ۳۵۰ لیتر شیر با چربی ۴/۳٪ تولید می کند در حالی که متوسط تولید شیر نژادهای دیگر بز خوزستان در سال از ۱۸۰ لیتر متجاوز نیست. مضافاً که بز نجدی از شرایط دوبرار زایمان در سال و دوقلو زایی نیز برخوردار است. گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

سوابق مطالعات دامپروری در استان خوزستان نشان دهنده تحقیقات و مطالعات پیگیر در مورد بز نجدی نمی باشد.

اقدامات محدودی که در این زمینه به عمل آمده است از استاندارد لازم علمی و فنی برخوردار نبوده است لذا در مطالعات طرح جامع توسعه کشاورزی پروژه ای برای ایجاد یک مرکز تحقیقاتی به منظور اصلاح و احیاء بز نجدی پیش بینی شده است محل استقرار چنین پروژه ای حوالی بند قیر پیش بینی شده است.

۳- ۹ پروژه پرورش اسب اصیل عربی،

پرورش اسب عربی در استان خوزستان و بالاخص در اطراف شهر شوشتر از سالها قبل رایج بوده است هم اکنون نیز تعدادی اسب اصیل از این نژاد در مناطق شعیبیه و عقیلی و شهر شوشتر وجود دارد با این توضیح به جا است در مورد حفظ اصالت و پرورش و تکثیر اسب اصیل عربی که زادگاه آن نیز ایران بوده است اقداماتی صورت گیرد لذا بدین منظور مطالعه و پروژه‌ای با عنوان پرورش اسب اصیل عربی تدوین و تنظیم شده است.

محل استقرار چنین مرکز مطالعاتی و پرورشی در منطقه شعیبیه پیش‌بینی شده است و در اجرای این پروژه جلب مشارکت افراد حقیقی و حقوقی از بخش خصوصی، ایجاد ساختمان و تأسیسات لازم و به‌کارگیری پرسنل متخصص پیش‌بینی شده است. پروژه پرورش اسب اصیل چه از نظر برگشت سرمایه‌گذاری و چه از نظر احیاء نژاد اسب اصیل عربی و احتمالاً احیاء نژادهای دیگر دارای توجیه کافی است.

۳- ۱۰ پروژه پرورش ماهی

پرورش ماهی یکی از بهترین، آسانترین و در بیشتر موارد اقتصادی‌ترین روش برای تولید پروتئین حیوانی است شهرستان شوشتر با وجود منابع آب برای تکثیر و توسعه ماهیان پرورشی از امکانات و استعداد ویژه‌ای برخوردار است که برنامه‌ریزی و کوشش در استفاده از این امکانات می‌تواند در تأمین پروتئین حیوانی مورد نیاز منطقه نقش مؤثری داشته باشد.

در اجرای چنین برنامه‌ای کشت و صنعت نیشکر کارون و ایجاد حدود ۵۰۰ هکتار استخرهای پرورش ماهی قدمهای مهمی در تولید ماهی پرورشی برداشته است در برنامه‌های این شرکت توسعه فعالیت پرورش ماهی تا ۷۰۰ هکتار پیش‌بینی شده است.

علاوه بر کارون پروژه پرورش ماهی برای مناطق عقیلی، گتوند، شعیبیه، میان آب و ناحیه خران و گرگر جمعاً در سطح ۱۰۰۰ هکتار پیش‌بینی و برنامه‌ریزی شده است در این برنامه‌ریزی که بر مبنای تشویق به مشارکت بخش خصوصی پایه‌ریزی شده است نیازهای اعتباری، پرسنلی و نواحی مستعد با استفاده از اراضی که کاربرد تولید کشاورزی ندارد از جمله مواردی است که مورد بررسی و پیش‌بینی قرار گرفته و برآورد شده است که اجرای کامل این طرح می‌تواند سالانه تا ۶۰۰۰ تن گوشت ماهی تولید کند.

۳- ۱۱ سایر پروژه‌ها و برنامه‌های پیش‌بینی شده

برای حوزه میانی کارون و شهرستان شوشتر علاوه بر پروژه‌ها و طرح‌های بارزی که اشاره شد در بسیاری زمینه‌های دیگر پیش‌بینی اجرای پروژه‌های خاص شده است که از نظر اطلاع کلام از تشریح جزئیات آنها خودداری می‌شود، تنها می‌توان اشاره کرد که الگوی کشت، نظام بهره‌برداری، خدمات مهندسی و زیربنایی، مکانیزاسیون، حفظ نباتات حفاظت منابع طبیعی، حفاظت خاک، آب، بهره‌برداری از مراتع به شیوه علمی، تنسيق مراتع، احیاء و اصلاح مراتع مخروبه و اراضی رها شده، قرق و حفظ ژن جنگلی منطقه از جمله طرح‌ها و پروژه‌های مشخص ارائه شده است که اجرای هر یک آثار اقتصادی و اجتماعی خاص خود را خواهد داشت.

۴- نتیجه‌گیری کلی

شهرستان شوشتر از نظر توسعه کشاورزی از استعداد بالایی برخوردار است و می‌تواند از مناطقی باشد که به رفع نیازهای ملی در زمینه محصولات کشاورزی کمک کند، اجرای هر یک از پروژه‌هایی که تشریح گردید و پروژه‌های بیشتری که نامبرده شد در دستیابی به اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی این شهرستان گام مؤثر و با اهمیتی است امیدوار است به تبع اقدامات انجام

شده و شروع به اجرای تعدادی از پروژه‌ها موجبات اجرای کلیه برنامه‌ها و طرحهای پیش‌بینی شده برای توسعه کشاورزی و اقتصادی این شهرستان تاریخی جامه عمل پوشد و شوشتر را در این راه نیز چون نام تاریخی خود زبانزد و بیش از پیش سرافراز سازد.

ثرويشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علوم انسانی